

УДК 378.147:811.111]:316.774

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi49.263>Биндас О. М.,
orcid.org/0000-0003-4213-5563

СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

У статті окреслюється проблема медіаосвіти суспільства в цілому і наголошується на важливості й актуальності формування медіаграмотності педагогів, зокрема вчителів іноземної мови. Метою даної статті є теоретичне обґрунтування й аналіз зарубіжних стратегій формування медіаграмотності майбутніх учителів іноземної мови, оскільки сучасна національна професійна медіаосвітня підготовка майбутніх учителів іноземної мови в закладах вищої освіти враховує вимоги міжнародних документів, освітніх стандартів і кваліфікацій.

У ході роботи описується зарубіжний досвід упровадження різних медіаосвітніх програм у курикулум підготовки вчителів із метою розвитку медіакультури та медіаграмотності, а також стратегії формування медіаграмотності майбутніх учителів іноземної мови у провідних країнах світу: Китаю, США, Великобританії, Швеції й Австрії. Автор доходить висновку, що вивчення зарубіжного досвіду й стратегій формування професійної медіаграмотності майбутніх учителів показує процес пристосування змісту навчання в закладах вищої освіти до вимог медіаінформаційного суспільства, яке постійно розвивається. Важливо зробити акцент на: 1) професійній спеціалізації і підготовці майбутніх учителів іноземних мов у межах освітніх спеціальностей, перелік яких постійно розширюється й доповнюється; 2) розширенні пропозиції навчальних дисциплін у галузі медіаосвіти, медіакультури, ознайомлення здобувачів вищої освіти з інноваційними можливостями нових медіа й комунікаційних технологій для покращення рівня підготовки майбутніх учителів іноземних мов відповідно до вимог і наслідків культурної, освітньої, наукової й цифрової глобалізації.

Ключові слова: медіаграмотність, медіатехнології, суспільство, вчитель, здобувач вищої освіти, іноземна мова, заклад вищої освіти, зарубіжний.

Постановка проблеми. Становлення національної освіти тісно пов'язане з культурними та освітніми досвідами інших держав. І такий взаємний обмін позитивно позначається на інтелектуальному добробуті обох сторін. Існує низка міжнародних законодавчих ініціатив, які відповідно реагують на ці виклики. Тут варто назвати Перший міжнародний форум з медіаінформаційної грамотності (Fez, Morocco, 2011, ухвалено Декларацію ЮНЕСКО з медіаінформаційної грамотності); Перший Глобальний форум (Abuja, Nigeria, 2013, на якому створено Глобальний альянс партнерства з медіаінформаційної грамотності (GAPMIL)); Перший Європейський форум з медіаграмотності (Paris, 2014, ухвалено Паризьку декларацію ЮНЕСКО з медіаінформаційної грамотності в цифрову епоху), а також започатковано Міжнародний тиждень медіаінформаційної грамотності (2015 р.) [2].

Аналіз досліджень. Розробкою проблеми медіаосвіти та формування медіаграмотності займається багато науковців, представників різних галузей науки. Теоретичні аспекти та методологічні засади медіаосвіти розглядають вітчизняні (О. Волошенко, І. Доніна, А. Іщенко, В. Іванов, А. Єрмоленко, М. Кузьміна, В. Кульчинська, Г. Майборода, Л. Найдьонова, В. Мантуленко, М. Матвійчук, В. Протопопова, А. Сулім, І. Фатеева) і зарубіжні (Д. Баак (D. Baacke), К. Безелгет, (C. Bazalgette), Р. Хобс (R. Hobbs), Г. Дженкінс (H. Jenkins), С. Коммер (S. Kommer),

Р. К'юбі (R. Kubey), Л. Мастерман (L. Masterman), Дж. Поттер (J. Potter), С. Файлітзен (C. Failitzen), Е. Харт (A. Hart)) науковці. Підходи до аналізу основних медіаосвітніх моделей і стратегій були зроблені пізніше у працях Л. Найдьонової, Т. Фурсикової, Ж. Гонне (J. Gonnet), Л. Жіру (L. Giroux), Ж. Пьєтта (J. Piette) та К. Трюльш-Війнен (Ch. Trültzsch-Wijnen).

Метою статті є теоретичне обґрунтування й аналіз зарубіжних стратегій формування медіаграмотності майбутніх учителів іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Сучасна національна професійна медіаосвітня підготовка майбутніх учителів іноземної мови (ІМ) у закладах вищої освіти враховує вимоги міжнародних документів, освітніх стандартів і кваліфікацій та досвід їх імплементації в освітній процес. Досить важливими є резолюція Європарламенту з медіаграмотності у галузі цифрових технологій 2008 р., Паризька декларація ЮНЕСКО з медіаінформаційної грамотності в цифрову епоху 2014 р., також Європейська «Рамка цифрової компетентності для громадян» 2016 р., Європейська рамка цифрової компетентності вчителів 2017 р., програма Європейського Парламенту «Цифрова Європа: 2021–2027 роки», датована 2018 р. і рамка кваліфікацій Європейського простору вищої освіти 2018 р.

Так, у рекомендаціях ЮНЕСКО 2002 р. зазначено: «...медіаосвіта – частина основного права кожного громадянина будь-якої країни на свободу самовираження й отримання інформації, вона сприяє підтримці демократії. Визнаючи відмінності в підходах і розвитку медіаосвіти в різних країнах, рекомендується, щоб вона була введена всюди, де можливо в межах національних навчальних планів, а також у рамках додаткової, неформальної освіти та самоосвіти протягом усього життя людини» [1, с. 22].

У термінологічному плані світові наукові бестселери трактують поняття по-різному, однак у суті своїй воно залишається єдиним. Зокрема, Оксфордська енциклопедія подає визначення медіаосвіти як вивчення медіа, яке відрізняється від навчання за допомогою медіа. Разом із цим медіаосвіту пов'язано із пізнанням того, як створюються і поширюються медіатексти, з розвитком аналітичних здібностей для інтерпретації та оцінки їхнього змісту. А от вивчення медіа (*media studies*) пов'язане переважно з практичною роботою зі створення медіатекстів різними мовами. Медіаосвіта і вивчення медіа відіграють важливу роль при досягненні цілей формування медіаграмотності (*media literacy*) майбутніх учителів ІМ [8, с. 94].

У документах Ради Європи «медіаосвіту визначено як навчання, яке прагне розвивати медіакомпетентність, що розуміється як критичне й вдумливе ставлення до медіа для виховання відповідальних громадян, здатних висловити власні судження на основі отриманої інформації. Це дає їм змогу використовувати потрібну інформацію, аналізувати її, ідентифікувати економічні, політичні, соціальні та/або культурні інтереси, які з нею пов'язані. Медіаосвіта навчає людей з обмеженими можливостями інтерпретувати й створювати повідомлення, вибирати найбільш прийнятні для комунікації медіа. Медіаосвіта дозволяє людям реалізувати їхнє право на свободу самовираження та інформацію, що не тільки сприяє особистісному розвитку, але й збільшує соціальну участь та інтерактивність. У цьому сенсі медіаосвіта готує до демократичного громадянства й політичного розуміння. Важливо розвивати медіаосвіту як частину концепції навчання протягом усього життя людини» [6].

Провідні світові університети ще минулого століття звернули увагу на великий вплив мас-медіа, відтак напрацювання сформувалися у конкретні дисципліни, курси, факультети, наукові центри. Зокрема, Страсбурзька Резолюція Європейського Парламенту (16 грудня 2008 р.) про медіаграмотність у цифровому світі (2008/2129 (INI)) рекомендує додавати до програми підготовки педагогічних кадрів, зокрема вчителів ІМ, обов'язкові курси з медіаосвіти для всіх ступенів освіти з метою сприяння більш інтенсивному її впровадженню і закликає відповідні органи федеральної влади ознайомити вчителів усіх спеціальностей та всіх типів шкіл з використанням

аудіовізуальних засобів навчання, а також з проблемами, що виникають у ході здобуття медіаосвіти [6].

Китайський досвід також надихає. Університет Гонконгу (*the University of Hong Kong*) у новітній інтегрованій програмі підготовки майбутніх учителів ІМ (*Foreign Language Teacher Training (FLTT)*) пропонує здобувачам вищої освіти теоретичні й практичні знання зі застосування принципів навчального формату та засобів інформаційних технологій для освіти і навчання. Програма включає такі напрями: дослідження в галузі розроблення технологій навчання, електронного лідерства, дистанційного навчання та інших нових прикладних технологій навчання й викладання; практику застосування технології в навчанні та викладанні; аналіз принципів і стратегій навчання для дорослих; дослідження культурних, адміністративних, теоретичних й практичних наслідків технологій в педагогічній освіті; залучення до досліджень у галузі технологій для освітньої сфери; можливість розвинути лідерські здібності у використанні цифрових технологій в освіті майбутніх учителів ІМ [3, с. 70–75].

Серед американських університетів, де ефективно вивчається питання медіаосвіти, варто виокремити педагогічний коледж при Каліфорнійському університеті в Лонг-Біч (*The College of Education at CSU Long Beach*) [4]. Коледж вважається провідною установою для підготовки освітян у штаті, який готує вчителів ІМ, радників, адміністраторів та громадських лідерів для справедливості та досконалості в освіті. Тут діють такі програми як «Освітні технології і медіалідерство» (*Educational Technology and Media Leadership*), а також «Соціальний та культурний аналіз освіти» (*Social and Cultural Analysis of Education, SCAE*) [4]. У них передбачено важливі функції, такі як: основні курси представлені в подвійному форматі, який легко поєднує безпосередню взаємодію й онлайн-навчання; освітній графік закладу розраховано на фахівців-професіоналів, для яких організовано навчання у робочі дні та щосуботи; підготовка фахового проєкту майбутніх учителів ІМ з кількома варіантами, крім того й комплексний іспит, проєкт чи кваліфікаційну роботу; факультативні заняття можна обирати за консультацією з тьютором [4].

Англійський досвід теж пропонує цікаві ідеї для ефективною національною програми у сфері медіаграмотності. Тож найвищі позиції в рейтингах університетів серед європейських університетів займають британські університети Кембридж, Оксфорд і глобальний університет Лондона (UCL) [10].

В останньому з них є програма для майбутніх вчителів ІМ «Цифрові медіа: критичні дослідження» (*Digital Media: Critical Studies*). Зміст обов'язкових і додаткових модулів складається з таких дисциплін як:

1. *Теорія цифрових медіа (обов'язковий модуль)*. Предмет передбачає критичний огляд ключових концепцій світу, теорій і розробок у міждисциплінарних галузях медіадосліджень та цифрової культури й культурологічних досліджень різних країн.

2. *Дослідження цифрових медіа (обов'язковий модуль)*. Дисципліна забезпечує критичний огляд дослідницької практики в галузі медіадосліджень та культурології [10]. Здобувачі вищої освіти, зокрема майбутні вчителі ІМ, вивчають гуманітарні, мистецькі, соціологічні та змішані методи дослідження у своїй галузі освіти; засвоюють методи для вивчення популярної культури та медіатекстів іноземними мовами, аудиторії, учнів і творців проєктів у режимі дистанційного й аудиторного навчання.

3. *Мобільні медіа та простір (додатковий модуль)*. Даний предмет критично аналізує методи мобільної комунікації й мультимедіа, їхні локальні особливості на основі визначення місця перебування засобами картографування й дослідження відповідних критичних даних [10].

4. *Особистість і цифрові медіа (додатковий модуль)*. Зазначений модуль пропонує широке вивчення теоретичних і культурних проявів організму людини та його зв'язку з існуючими цифровими технологіями, крім того, як цей взаємозв'язок формує

та перетворює культурну ідентичність і породжує різні способи буття людини у суспільстві.

5. *Цифрові ігри (додатковий модуль)*. Цей модуль призначено для здобувачів освіти, які опановують медіа та культурологію, разом з цим зацікавлені у вивченні цифрових ігор світового рівня, культури гравців та прийомів створення ігор для занять з іноземної мови [10].

Відповідно до Міжнародної програми оцінювання студентів PISA (*Program for International Student Assessment*), фінська система освіти вважається однією з найкращих у світі. Вивчення мультидисциплінарної медіаосвіти в університеті Лапландії (*University of Lapland*) відкриває здобувачам вищої освіти глибоке розуміння ролі медіа в суспільстві та його соціальних, історичних, філософських основ [5]. Важливо навчитися використовувати медіа й цифрові технології у педагогічній сфері, поглиблювати свої навички в мультидисциплінарному дослідженні та критичному аналізі медіаосвіти, досліджувати важливість використання медіазасобів для психосоціального благополуччя людей і спільнот з урахуванням їх соціально-психологічних та психологічних перспектив [там само]. У цьому університеті діє факультет педагогічних наук (*Faculty of Education*), який застосовує програму «Медіаосвіта» (*Media Education*). Зміст програми складається з трьох взаємодоповнювальних тематичних галузей знань для майбутніх учителів ІМ:

1. *Медіа у викладанні та навчанні ІМ*. Увага зосереджена на використанні засобів масової інформації, поданої різними іноземними мовами, інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ) у процесах викладання й навчання ІМ з позицій теорії навчання, конструктивізму, суспільства та існуючої культури. Мета: майбутні учителі ІМ використовуватимуть ІКТ і засоби масової інформації відповідно до педагогічних вимог (новітні педагогічні моделі й методи використання ІКТ в освітньому процесі підготовки вчителів ІМ; методи онлайн-орієнтації та навчання; мультидисциплінарні дослідження медіаосвіти).

2. *Медіа в суспільстві*. Представляється роль ЗМІ в суспільстві та історико-філософські засади критичної медіаосвіти з позицій медіа, культурології, соціології, філософії та критичної медіаосвіти [там само]. Мета: здобувачі вищої освіти розуміють роль ЗМІ в суспільстві й опрацьовують існуючі теорії, в яких представлено шляхи розширення можливостей, контролю та впливу засобів масової інформації на майбутніх учителів ІМ. Студентам рекомендується шукати, читати й критично аналізувати дослідницьку літературу іноземною мовою, що відкриває роль мас-медіа в суспільстві та принципів критичної медіаосвіти у світі.

3. *Медіа та психосоціальне благополуччя*. Важливо розкрити роль засобів масової інформації у психосоціальному середовищі людей і громад з позицій соціальної та загальної психології. Мета: знайомство з теоріями, в яких пояснені психосоціальне благополуччя та медіаефекти; розуміння інтерактивної та культурно сформованої природи взаємин людей та громад із ЗМІ [там само].

Цікаво, що медіаосвіта в Австрії є частиною державної освітньо-культурної політики, тож отримує цілеспрямовану підтримку Міністерства освіти країни. При Міністерстві освіти створено спеціальний відділ, який займається медіапедагогікою. Різні навчальні дисципліни та курси з медіакультури читаються в університетах, молодіжних медіацентрах, у яких діють заходи для різних типів аудиторії. Поширенням медіаосвіти в Австрії займається асоціація AFMK – «Рух на підтримку медіакомпетентності» [9]. Створена онлайн-платформа (www.oefeb.at) для медіапедагогів, розроблена Австрійським Міністерством освіти, науки та мистецтва, спрямована на надання інформації здобувачам вищої освіти, учителям та учням про те, як виробляти медіа відповідно до потреб та управляти ними в освітньому процесі.

У Швеції, наприклад, медіаосвіта є обов'язковою з 1980 р., її елементи представлено на всіх освітніх рівнях. Модератором медіаосвітнього процесу є Шведська

національна агенція з освіти разом із Міністерством освіти країни. Факультет освіти й суспільства (*The Faculty of Education and Society*) університету Мальме (*Malmö University*) [7] здійснює підготовку майбутніх учителів ІМ до викладання на рівні дошкільної, початкової та середньої школи. Унікальною на ринку освітніх послуг вважається міждисциплінарна магістерська програма «Медіатехнології: Стратегічний розвиток медіа» (*Media Technology: Strategic Media Development*) – здобувачі вищої освіти навчаються, як створювати, критикувати й розробляти стратегію цифрових медіатехнологій для застосування у майбутній педагогічній діяльності. Розроблена освітня програма є частиною потужного міждисциплінарного дослідницького середовища, яке об'єднує дослідницьку платформу *Data Society* та центр досліджень *Internet of Things and People* [там само].

Висновки. Вивчення зарубіжного досвіду й стратегій формування професійної медіаграмотності майбутніх учителів ІМ висвітлює процес формування та застосування змісту навчання в закладах вищої освіти до вимог медіаінформаційного суспільства, яке постійно розвивається. Важливо зробити акцент на: 1) професійній спеціалізації і підготовці майбутніх учителів іноземних мов для реалізації потреб освітніх спеціальностей, перелік яких постійно розширюється й доповнюється новими елементами; 2) розширенні пропозиції навчальних дисциплін у галузі медіаосвіти, медіакультури, ознайомлення здобувачів вищої освіти зі світовими інноваціями нових медіа, а також комунікаційних технологій для покращення рівня підготовки майбутніх учителів іноземних мов відповідно до вимог, які виникають унаслідок культурної, освітньої, наукової й цифрової глобалізації у світовому просторі.

У перспективі вбачаємо подальше дослідження стратегій формування медіаграмотності майбутніх учителів іноземної мови в Україні.

Список використаних джерел:

1. Биндас О. М. Специфіка понять «медіаграмотність», «медіакомпетентність» та «медіаосвіта» в підготовці вчителів іноземних мов. *Освіта та педагогічна наука*. 2020. № 3 (175). С. 20–30.
2. Найдьонова Л. Оновлення Концепції медіаосвіти: навіщо було потрібне і які зміни внесені. URL: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16505/2016-04-27-onovlennya-kontseptsii-mediaosviti-navishcho-bulo-potribne-i-yaki-zmini-vneseni/>
3. Фурсикова Т. Медіакультура сучасного фахівця освіти: монографія. Кропивницький: Ексклюзив-Систем, 2019. 384 с.
4. Educational Technology and Media Leadership, Master's Programme. College of Education at CSU Long Beach. URL: <http://www.csulb.edu/college-of-education/educational-technology-and-media-leadership>.
5. Master's Degree Programme in Media Education. University of Lapland. URL: <https://www.ulapland.fi/EN/Units/Faculty-of-Education/Studies/Media-Education>.
6. Media literacy in a digital world European Parliament resolution of 16 December 2008 on media literacy in a digital world. URL: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/aa25676b-a98c-4f30-b813-698fa076d035/language-en>.
7. Mediekompas – Маяк шведського освітнього медіапростору. URL: <http://medialiteracy.org.ua/mediekompas-mayak-shvedskogo-osvitnogo-med...>
8. Oxford wordpower dictionary. Ed. by S. Wehmeier. Oxford University Press, 1998. 746 p.
9. Trültzsch-Wijnen C. W. Media and Information Literacy Policies in Austria. Pädagogische Hochschule Salzburg (Salzburg University of Education). URL: http://ppemi.ens-cachan.fr/data/media/colloque140528/rapports/AUSTRIA_2014.pdf.
10. World University Rankings by subject: education. Times Higher Education. URL: https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2021/subject-ranking/education#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats

References:

1. Byndas, O. M. (2020). Spetsyfika poniat «mediahramotnist», «mediakompetentnist» ta «mediaosvita» v pidhotovtsi vchyteliv inozemnykh mov [Specificity of the Concepts "Media

- Literacy", "Media Competence" and "Media Education" in the Foreign Language Teachers Training]. *Osvita ta pedahohichna nauka*, 3 (175), 20–30 [in Ukrainian].
2. Naidonova, L. (2016). Onovlennia Kontseptsii mediaosvity: navishcho bulo potribne i yaki zminy vneseni [Updating the Concept of Media Education: Why it was needed and what changes have been made]. Retrieved from <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16505/2016-04-27-onovlennya-kontseptsii-mediaosviti-navishcho-bulo-potribne-i-yaki-zmini-vneseni/> [in Ukrainian].
 3. Fursykova, T. (2019). *Mediakultura suchasnoho fakhivtsia osvity* [Media culture of a modern specialist in education]. Kropyvnytskyi: Ekskliuzyv-System [in Ukrainian].
 4. Educational Technology and Media Leadership, Master's Programme. (2021). College of Education at CSU Long Beach. Retrieved from <http://www.csulb.edu/college-of-education/educational-technology-and-media-leadership> [in English].
 5. Master's Degree Programme in Media Education. (2021). University of Lapland. Retrieved from <https://www.ulapland.fi/EN/Units/Faculty-of-Education/Studies/Media-Education> [in English].
 6. Media literacy in a digital world European Parliament resolution of 16 December 2008 on media literacy in a digital world. (2008). Retrieved from <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/aa25676b-a98c-4f30-b813-698fa076d035/language-en> [in English].
 7. Mediekompass. (2016). Maiak shvedskoho osvitnoho mediaprostoru [Lighthouse of the Swedish educational media space]. Retrieved from <http://medialiteracy.org.ua/mediekompass-mayak-shvedskogo-osvitnogo-med...> [in Ukrainian].
 8. Wehmeier, S. (Ed.). (1998). *Oxford wordpower dictionary*. Oxford University Press [in English].
 9. Trültzsch-Wijnen, C. W. (2014). Media and Information Literacy Policies in Austria. Pädagogische Hochschule Salzburg (Salzburg University of Education). Retrieved from http://ppemi.ens-cachan.fr/data/media/colloque140528/rapports/AUSTRIA_2014.pdf [in English].
 10. World University Rankings by subject: education. (2021). Times Higher Education. Retrieved from https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2021/subject-ranking/education#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats [in English].

Byndas O. M.,

orcid.org/0000-0003-4213-5563

STRATEGIES FOR FOREIGN LANGUAGE TEACHERS' MEDIA LITERACY FORMATION IN LEADING COUNTRIES OF THE WORLD

The article outlines the problem of media education in society as a whole and emphasizes the importance and relevance of the teachers' media literacy formation, including foreign language teachers. The purpose of the article is to theoretically substantiate and analyze foreign strategies for media literacy formation of future foreign language teachers, as modern national professional media education training of future foreign language teachers in higher educational institutions takes into account the requirements of international documents, educational standards and qualifications.

In the course of the work the foreign experience of implementing various media educational programs in the teacher training curriculum is described to develop media culture and media literacy, as well as strategies for media literacy formation of future foreign language teachers in leading countries: China, the USA, the UK, Sweden and Austria. The author concludes that the study of foreign experience and strategies for the professional media literacy formation of future teachers shows the process of adapting the content of education in higher education to the requirements of the media information society, which is constantly evolving. It is important to emphasize: 1) professional specialization and training of future foreign language teachers within educational specialties, the list of which is constantly expanding and supplementing; 2) expanding the offer of disciplines in the field of media education, media culture, acquainting higher education students with innovative opportunities of new media and communication technologies to improve future foreign language teachers' training in accordance with the requirements and consequences of cultural, educational, scientific and digital globalization.

Key words: media literacy, media technologies, society, teacher, higher education student, foreign language, higher educational institution, foreign.

Дата надходження статті: 17.05.2021 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Шехаціова С. О.